

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені І. І. МЕЧНИКОВА

Історичний факультет

**МЕТОДИЧНИЙ ПОСІБНИК
З НАПИСАННЯ, ОФОРМЛЕННЯ ТА ЗАХИСТУ
КУРСОВИХ І ДИПЛОМНИХ РОБІТ**

Одеса – 2016

УДК 93:378.4(477.74-21)(075.8)
ББК 74.584(4Ук-4Од-2О)726.8я81
М545

Рекомендовано до друку
Вченою Радою історичного факультету
Одеського національного університету
імені І. І. Мечникова
(протокол № 2 від 13 жовтня 2015 р.)

Упорядники: *С. В. Ковальський*, к.і.н., доцент; *О. М. Луговий*, к.і.н., доцент;
Л. В. Новікова, к.і.н., доцент; *Н. О. Петрова*, к.і.н., доцент; *О. О. Синявська*,
к.і.н., доцент

Відповідальний редактор: *В. Г. Кушнір*,
доктор історичних наук, професор,
декан історичного факультету

Рецензенти: *О. В. Сминтина*, д.і.н., професор, зав.кафедри археології та
етнології України ОНУ імені І. І. Мечникова

В. М. Хмарський, д.і.н., професор, професор кафедри історії
України, голова Науково-методичної ради ОНУ імені І. І. Мечникова

Н. В. Кузнєцова, к.пед.н., доцент,
заст. голови Науково-методичної ради ОНУ імені І. І. Мечникова

О. М. Ружицька, к.біол.н., доцент,
заст. голови Науково-методичної ради ОНУ імені І. І. Мечникова

Методичний посібник з написання, оформлення та захисту курсових і
дипломних робіт / упоряд. С. В. Ковальський, О. М. Луговий, Л. В. Новікова, Н.
О. Петрова, О. О. Синявська ; відпов. ред. В. Г. Кушнір. – Одеса, 2016. – 54 с.

У методичному посібнику вміщено загальні положення, рекомендації з
написання, оформлення та захисту курсових і дипломних робіт для студентів та
викладачів історичного факультету. Методичні рекомендації розроблені на
основі нормативних документів Одеського національного університету імені І.
І. Мечникова, історичного факультету із залученням матеріалів попередніх
видань – «Методичного посібника випускникам історичного факультету для
написання дипломних робіт» (Одеса, 1999) та «Методичних вказівок студентам
історичного факультету з оформлення випускних робіт» (Одеса, 2011).

ЗМІСТ

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ.....	4
НАПИСАННЯ ТА ОФОРМЛЕННЯ КУРСОВОЇ І ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ.....	7
Титульна сторінка.....	8
Зміст.....	10
Перелік умовних позначень/скорочень.....	11
Вступ.....	12
Основна частина.....	21
Посилання.....	23
Висновки.....	24
Список джерел та літератури.....	25
Додатки.....	28
ЗАХИСТ ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ.....	29
Завдання на дипломну роботу студенту.....	29
Допуск дипломної роботи до захисту.....	30
Захист дипломної роботи в екзаменаційній комісії.....	32
ПЕРЕЛІК НОРМАТИВНИХ ДОКУМЕНТІВ ТА ЛІТЕРАТУРИ.....	33
ДОДАТКИ.....	35

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Згідно Положення про організацію освітнього процесу в Одеському національному університеті імені І. І. Мечникова та навчального плану історичного факультету Одеського національного університету імені І. І. Мечникова курсові та дипломні роботи є обов'язковими складовими навчального процесу і оцінюються як самостійний вид навчальної діяльності студента.

Курсова робота – це один із видів індивідуальних завдань навчально-дослідницького, творчого характеру, яка має на меті не лише поглиблення, узагальнення і закріплення знань студентів з навчальних дисциплін, а й застосування їх до комплексного вирішення конкретного фахового завдання і вироблення вміння самостійно працювати з навчальною і науковою літературою, історичними джерелами, використовуючи сучасні інформаційні засоби та технології.

За час навчання за освітнім рівнем «бакалавр» студент повинен виконати три курсових роботи: на першому курсі – по тематиці однієї з кафедр факультету, на 2-3 курсах (2-4 курсах заочної форми навчання) з обраної спеціалізації. Тематика курсових робіт визначається кафедрами. Вона повинна бути актуальною і тісно пов'язаною із вирішенням практичних фахових завдань.

Студентам надається право вільного вибору теми роботи із запропонованого кафедрою переліку. Студенти також можуть обґрунтовано пропонувати свої теми.

За час навчання за освітнім рівнем «магістр» студент повинен виконати одну курсову роботу. Рекомендується узгоджувати тематику курсових робіт на 1 курсі магістратури з темою дипломної (магістерської) роботи, обираючи для вивчення джерелознавчий та історіографічний аспект в рамках визначеної науково-дослідницької теми.

Дипломні роботи виконуються на завершальному етапі навчання студентів на історичному факультеті і передбачають:

- формування науково-дослідницьких і професійних компетенцій;
- систематизацію, закріплення, розширення теоретичних і практичних знань з напрямку (спеціальності) та застосування їх при вирішенні конкретних наукових й інших завдань;
- розвиток навичок самостійної роботи і оволодіння методикою дослідження та експерименту, пов'язаних з темою роботи.

Наявність навичок підготовки дипломної роботи має велике значення для істориків, археологів та етнологів, оскільки у більшості випадків їхня професійна діяльність пов'язана з необхідністю проведення пошуку та аналізу історичних джерел, обробки тексту, роботи з науковими працями, типовими документами з методики викладання історії та суміжних дисциплін.

Відповідно до навчального плану історичного факультету дипломні роботи виконуються:

- за освітнім рівнем «бакалавр» на денному та заочному відділеннях на останньому курсі навчання;
- за освітньо-кваліфікаційним рівнем «спеціаліст» на денному та заочному відділеннях;
- за освітнім рівнем «магістр» на денному та заочному відділеннях на 2 курсі навчання.

Дипломні роботи за освітнім рівнем «бакалавр» мають комплексний характер і пов'язані з використанням отриманих студентом знань, умінь та навичок з історичних та спеціальних історичних дисциплін; передбачають систематизацію, закріплення, розвиток теоретичних і практичних знань зі спеціальності та застосування їх при вирішенні конкретних наукових та прикладних задач. Метою дипломної роботи є виявлення глибини знань випускника в обраній спеціалізації, вміння самостійно працювати з

історичними джерелами, науковою літературою, проводити аналіз наукових концепцій і узагальнювати їх дані, формулювати власні висновки і пропозиції.

Виконання дипломної роботи за освітньо-кваліфікаційним рівнем «спеціаліст» спрямоване на закріплення студентом навичок самостійного наукового дослідження різноманітних суспільних процесів і явищ, поглиблення та систематизацію фахових теоретичних знань, розвиток і застосування набутих у процесі навчання практичних навичок для самостійного рішення актуальних проблем; набуття досвіду щодо прийняття оптимальних рішень на підставі критичного аналізу та узагальнення наявної інформації з обраної проблеми; формування пропозицій, висновків і рекомендацій для розв'язання фахових питань, які мають практичне застосування.

Метою виконання дипломної роботи за освітнім рівнем «магістр» є:

- поглиблення теоретичного мислення, розвиток творчих здібностей майбутніх фахівців, вироблення у них здібностей до практичної та науково-дослідної діяльності;
- систематизація, розширення і поглиблення теоретичних знань і практичних умінь студентів в галузі історичної науки та суміжних дисциплін;
- одержання науково обґрунтованих результатів, які в сукупності дають підстави для постановки наукової проблеми в галузі фахової діяльності;
- формування готовності і здатності студентів до самоосвіти і саморозвитку, самостійної дослідницької роботи в майбутній професійній діяльності.

Особливістю дипломної роботи магістра є те, що в ній має бути продемонстрований рівень фахової підготовки студента, його готовність до науково-дослідної та науково-педагогічної діяльності, організаційної, консультативно-методичної діяльності, вміння вирішувати науково-практичні та аналітичні завдання.

Під час підготовки дипломної роботи студентам-історикам необхідно вирішити питання вибору методики дослідження з обраної теми; пошуку, систематизації та обробці історичних джерел та наукової літератури; написання тексту дипломної роботи; дотримання вимог з оформлення; підготовки до процедури захисту.

Тематика дипломної роботи має бути актуальною та, як правило, узгоджуватися з основними напрямками науково-дослідної роботи випускаючих кафедр.

Студент має право вільного вибору теми дипломної роботи в рамках обраної спеціальності (спеціалізації). Закріплення за студентом теми дипломної роботи здійснюється за його письмовою заявою на підставі рішення кафедри протягом першого місяця випускного навчального року. Тема дипломної роботи із зазначенням наукового керівника закріплюється наказом ректора університету на підставі рішення кафедри та рапорту декана факультету.

Керівниками дипломних робіт студентів історичного факультету можуть бути викладачі випускаючих кафедр, які мають наукові ступені та/або вчені звання. Керівник роботи формулює її завдання, рекомендує необхідну літературу, забезпечує засвоєння студентом відповідних методів дослідження, проводить консультації, перевіряє виконання роботи.

НАПИСАННЯ ТА ОФОРМЛЕННЯ КУРСОВОЇ І ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ

Курсові та дипломні роботи подаються до захисту у вигляді друкованого тексту, оформленого з використанням комп'ютерної техніки.

Дипломні / курсові роботи виконуються державною мовою.

Загальний обсяг тексту роботи (без додатків та списку джерел та літератури) складає:

- для курсової роботи – 30-40 сторінок,

- для дипломної роботи за освітнім рівнем «бакалавр» – 50-70 сторінок,
- для дипломної роботи за освітньо-кваліфікаційним рівнем «спеціаліст» – 70-90 сторінок,
- для дипломної роботи за освітнім рівнем «магістр» – 80-100 сторінок.

Технічне оформлення курсових та дипломних робіт виконується за наступними критеріями: кегль 14 Times New Roman звичайний; міжрядковий інтервал 1,5; відступи на сторінці зверху та знизу по 2,5 см, ліворуч – 3 см, праворуч – 1 см; абзац зрівняний по ширині, відступ першого рядка кожного абзацу 1,27 см.

Порядковий номер сторінки розміщується у правому верхньому куті. Крапка після номеру сторінки не ставиться. На титульній сторінці та на сторінці змісту номер не ставиться, але вона враховується в загальній нумерації. Робота має бути переплетена або зброшурована.

Робота в завершеному вигляді повинна містити:

Титульний аркуш

Зміст

Перелік умовних позначень (за необхідності)

Вступ

Основну частину

Висновки

Список джерел та літератури

Додатки (за необхідності)

Першими сторінками підготовленої до захисту роботи є титульна сторінка та зміст.

Титульна сторінка. Містить послідовно розташовані по вертикалі такі елементи, які є обов'язковими для всіх студентів Одеського національного університету імені І. І. Мечникова.

Для *курсової роботи* (див.: Додаток А-1) послідовність розташування інформації наступна:

1. Назва університету – Одеський національний університет імені І. І. Мечникова.
2. Назва факультету – Історичний факультет.
3. Назва кафедри.
4. Курсова робота (виконується жирним шрифтом кегль 16)
5. Тема роботи (береться в лапки і виконується жирним шрифтом кегль 16).
6. Інформація про автора роботи: курс навчання, форма навчання, шифр і назва напрямку підготовки або спеціальності, прізвище, ім'я та по-батькові (повністю та у називному відмінку).
7. Інформація про наукового керівника: науковий ступінь (доктор або кандидат історичних наук), вчене звання (професор або доцент), прізвище та ініціали, підпис. Науковий ступінь та вчене звання вказуються у скороченому вигляді (д.і.н., к.і.н., проф., доц.). Потім – прізвище й ініціали. На наступному рядку – підпис наукового керівника.

Звертаємо увагу, що у пунктах 6-7 вирівнювання реквізитів – праворуч.

8. Внизу по центру вказують місто та рік захисту роботи.

Для *дипломної роботи* (див.: Додаток А-2, А-3, А-4, А-5, А-6) послідовність розташування інформації наступна:

1. Назва університету – Одеський національний університет імені І. І. Мечникова.
2. Назва факультету – Історичний факультет.
3. Назва кафедри.
4. Дипломна робота (виконується жирним шрифтом кегль 16)
5. Освітній рівень, який здобуває випускник (бакалавр/спеціаліст/магістр).

6. Тема роботи українською мовою (береться в лапки і виконується жирним шрифтом кегль 16) та англійською мовою (береться в лапки і виконується жирним шрифтом кегль 12).
 7. Інформація про автора роботи: форма навчання, шифр і назва напряму підготовки або спеціальності, прізвище, ім'я та по-батькові (повністю та у називному відмінку).
 8. Інформація про наукового керівника: науковий ступінь (доктор або кандидат історичних наук), вчене звання (професор або доцент), прізвище та ініціали, підпис. Науковий ступінь та вчене звання вказуються у скороченому вигляді (д.і.н., к.і.н., проф., доц.). Потім – прізвище й ініціали. На наступному рядку – підпис наукового керівника.
 9. Інформація про рецензента: науковий ступінь (доктор або кандидат історичних наук), вчене звання (професор або доцент), прізвище й ініціали. Звертаємо увагу, що у пунктах 7-9 вирівнювання реквізитів – праворуч.
 10. Інформація про рекомендацію до захисту: номер протоколу, дата засідання кафедри та підпис, прізвище, ініціали завідувача кафедри (вирівнювання – ліворуч).
 11. Інформація про захист у ЕК: номер протоколу, дата засідання, оцінка та підпис, прізвище, ініціали голови ЕК (вирівнювання – праворуч).
- У пунктах 10-11 студент уміщує лише реквізити, а заповнюють їх відповідно завідувач кафедри та голова ЕК.
12. Внизу по центру вказують місто та рік захисту роботи.

Увага: зразки оформлення титульних сторінок див. у Додатку А.

Зміст. Сторінка змісту роботи розміщується після титульної. Зміст оформлюється у вигляді таблиці, де наводяться назви всіх структурних підрозділів роботи та вказується номер сторінки, на якій вони починаються:

Перелік умовних позначень (за необхідності).....3

Вступ.....	N
Розділ 1. Назва розділу	NN
Розділ 2. Назва розділу.....	NN
2.1. Назва підрозділу.....	NN
2.2. Назва підрозділу.....	NN
Розділ 3. Назва розділу.....	NN
3.1. Назва підрозділу.....	NN
3.1.1. Назва структурної частини підрозділу.....	NN
3.1.2. Назва структурної частини підрозділу.....	NN
3.2. Назва підрозділу.....	NN
Висновки.....	NN
Список джерел та літератури.....	NN
Додатки.....	NN

Робота складається зі Вступу, Розділів (у разі необхідності – і з підрозділів), Висновків, Списку джерел та літератури, Додатків (у разі необхідності). Кожна структурна частина роботи починається з нової сторінки. Назва структурної частини наводиться посередині сторінки великими літерами (14 кегль Times New Roman жирний, CapsLock). Текст вступу починається з абзацу після пропущеного рядка.

Перелік умовних позначень/скорочень складається у разі, якщо в роботі вжито специфічну термінологію, використано маловідомі скорочення, символи, позначення та інше. Їх перелік має бути поданий в роботі у вигляді окремого списку, який розміщують перед Вступом. Перелік друкують двома колонками, в яких ліворуч наводять скорочення, а праворуч – їх детальне розшифрування. *Зразок оформлення див. у Додатку Б.*

Вступ є основним елементом роботи, який демонструє теоретичну підготовку студента.

Для *курсової та дипломної роботи* вступ має містити наступні обов'язкові елементи у такому порядку:

- встановлення актуальності теми твору;
- формулювання мети і завдань дослідження;
- визначення об'єкта і предмета дослідження;
- встановлення хронологічних і територіальних меж дослідження;
- визначення дослідницької методики (для дипломних робіт);
- аналіз опрацьованих джерел та літератури (для дипломних робіт магістрів обов'язково має бути винесений в окремий розділ роботи);
- обґрунтування структури роботи;
- зазначення загальної кількості опрацьованих джерел та літератури, додатків.

Для магістрів необхідним є висвітлення особистого внеску автора в розробку даної проблематики та апробації результатів наукового дослідження в публікаціях автора та у вигляді виступів на наукових конференціях.

Встановлення актуальності теми роботи. Актуальність теми зазвичай розглядається у двох аспектах: науковому та суспільному. Наукова актуальність теми визначається автором роботи спільно з науковим керівником. На підставі аналізу наявної історіографії проблеми з'ясовується ступінь її вивчення, окреслюється коло малодосліджених або недосліджених питань. Недостатнє вивчення теми на час написання випускної роботи і визначає її наукову актуальність. У такому разі наукова актуальність теми виступає синонімом потреби заповнити існуючі лакуни у її вивченні. Науково актуальною є і зовсім нова проблема, сформульована керівником для розробки у курсовій чи дипломній роботі. Науково актуальними є і ті теми, які сформульовані з метою використання нових сучасних підходів до історичного

дослідження. Прикладами тем, що виконуються з використанням нових підходів та методів історичного дослідження, можуть бути наступні: «Повсякдення православного населення середньовічних міст України» або «Організація боротьби з холерою в Одесі на початку 1970–х рр.: на основі використання методів «усної історії».

Суспільна актуальність теми іноді не є очевидною, якщо розглядати її як значення теми у контексті сучасного суспільного життя. До подібних тем можна віднести такі, як «Роль філософів у розвитку державності в давньому Китаї» або «Роль шлюбів дітей Ярослава Мудрого у розвитку системи міжнародних відносин середньовіччя». У подібних випадках можна опустити питання про суспільну актуальність або визначити її через з'ясування значення теми для аналізу стійких суспільних категорій, що наповнюються конкретним змістом у певних історичних умовах, таких, зокрема, як система цінностей або система міжнародних відносин тощо. Суспільна актуальність легше піддається визначенню, якщо тема пов'язана з персональним, інституційним або іншим ювілеєм, або відповідає іншим нагальним суспільним проблемам.

Формулювання мети і завдань дослідження. Робота над розкриттям обраної проблеми має опиратися на чіткі орієнтири, які і забезпечуються формулюванням мети та завдань дослідження. Мета дослідження має бути сформульована лаконічно. Наприклад, для теми «Історія української державності в добу Центральної Ради» мета дослідження може бути сформульована наступним чином: «З'ясувати обставини, головні чинники та конкретні форми розвитку державності в обраний період». Завдання роботи також мають бути сформульовані чітко, водночас вони покликані представити різні аспекти мети роботи, тому їх кількість визначається самим студентом у співпраці з науковим керівником. Зокрема, до вказаної вище теми завдання можуть бути виділені наступні: вивчити джерела та історіографію; висвітлити обставини заснування Центральної Ради; розкрити роль партій та персоналій у

діяльності Центральної Ради; розглянути процес утвердження Центральної Ради як єдиного джерела влади в Україні; визначити становлення різних гілок влади; висвітлити розробку та проведення внутрішніх реформ; з'ясувати особливості зовнішньої політики; простежити еволюцію політичної програми від автономії до незалежності; з'ясувати обставини завершення існування УНР доби Центральної Ради.

Визначення об'єкта і предмета дослідження. Об'єкт є історичною реальністю, що постає перед дослідником у його пізнавальній діяльності. Предмет дослідження визначається назвою роботи та виділяє в межах об'єкту конкретні історичні явища, процеси або історіографічні феномени. При визначенні об'єкта та предмета дослідження слід враховувати те, що об'єкт є більш широким за змістом, а предмет має відповідати темі роботи. Зокрема, у роботі «Роль Першого хрестового походу в історії середньовічних міжнародних відносин» об'єкт може бути сформульований як «історія хрестових походів» або «історія міжнародних відносин у середні віки». Предмет у такій роботі може отримати наступне формулювання: «Перший хрестовий похід як фактор розвитку відносин між католицькою Європою та Сходом».

Встановлення хронологічних і територіальних меж дослідження.

Хронологічні межі дослідження встановлюються у відповідності з хронологією подій або історичних явищ, що є предметом вивчення. У випадку роботи біографічного характеру обираються або кінцеві дати біографії, або хронологічні межі періоду у біографії певної персоналії, обраної для дослідження. Зокрема, це стосується таких тем, як «Роль М. С. Грушевського в історії Наукового товариства імені Т. Шевченка». У даному випадку хронологічні межі можна визначити як «кінець XIX – початок XX ст.».

Історичне дослідження тісно пов'язане з географією подій, що розглядаються, тому визначення територіальних меж є одним з важливих етапів

роботи над темою. Географічні рамки визначаються у відповідності з місцем розгортання подій. Зокрема, якщо це тема «Головні етапи історії м. Одеси», то територіальні межі будуть визначені межами самого міста, причому слід зазначити, що за основу взяті кордони міста на кожному з етапів його розвитку. Складніше визначити територіальні межі у дослідженні біографії окремих персоналій. У даному випадку рекомендується визначати територіальні межі відповідно тим місцевостям або країнам, з якими пов'язана діяльність згаданих персоналій.

Звертаємо увагу, що в курсовій чи дипломній роботі хронологічні та територіальні межі дослідження мають бути обґрунтовані в залежності від теми та мети дослідження.

Визначення дослідницької методики. Дослідницька методика є сукупністю методів («methodos» (грецькою) – «спосіб пізнання») та прийомів дослідження. Обрання методів дослідження як головного інструментарію історика є важливим етапом у процесі вивчення історичної проблеми.

Методи, що використовуються у процесі конкретного дослідження певної історичної проблеми, в науці отримали назву «конкретно-проблемні». Вони визначаються особливостями об'єкта та предмета пізнання, метою роботи, дослідницькими завданнями, обраними методологічними напрямками історичного дослідження тощо. Конкретно-проблемні методи складаються переважно зі сукупності спеціально-наукових (історичних) та загальнонаукових методів.

До *загальнонаукових методів*, які є підґрунтям для спеціально-наукових, належать аналіз, індукція, абстрагування, спостереження та експеримент, реконструкція, опис та вимір, аналіз та синтез, індукція та дедукція, класифікація та типологізація, історичний та логічний методи, статистичний та динамічний, аналогії, моделювання, структурного та функціонального аналізу тощо. До найважливіших загальнонаукових методів відносять історичний та

логічний. Їх використання пов'язано з тим, що різні явища існували та існують синхронно (у просторовому контексті) та діахронно (у різночасовому). Логічний метод дозволяє вивчати певне явище «по горизонталі», в умовній статиці, а історичний – «по вертикалі», тобто в його русі в інтервалах часу. Розуміння необхідності поєднання цих методів стало основою для зростання уваги до системного підходу та методу системного аналізу, який вимагає використання й інших методів (логічного, дедуктивного, переходу від абстрактного до конкретного, структурного та функціонального аналізу тощо).

На загальнонаукових методах засновані так звані *спеціально-історичні*, специфіка яких визначається предметом дослідження та методологічними напрямками і підходами (системним, діалектичним, дедуктивним, індуктивним, проблемно-хронологічним, конкретно-історичним тощо), принципами дослідження.

Серед найбільш поширених методів історичного дослідження слід назвати історико-генетичний метод. Його зміст полягає у послідовному розкритті властивостей, функцій та змін реальності, що вивчається, у процесі її історичного руху. За логічною природою цей метод є аналітико-індуктивним, а за формою подання інформації – описовим. Метод дозволяє виявити причинно-наслідкові зв'язки, певні закономірності історичного розвитку, дати характеристику персоналіям та подіям з урахуванням їх індивідуальності. Традиційним для історичного дослідження є історико-порівняльний метод. У процесі порівняння з'являється можливість для пояснення історичних фактів та явищ. Порівняння зазвичай проводиться за подібністю та відмінністю властивостей явищ, що порівнюються, а також у просторі та часі, тобто по горизонталі та вертикалі. Логічною основою метода є аналогія. Часто використовується історико-типологічний метод. Типологізація як метод передбачає виділення певних типів явищ або об'єктів на підставі властивих їм загальних ознак. У сучасних історичних дослідженнях все більшої популярності набуває історико-системний метод як результат поширення у

суспільних науках системного підходу, що поєднується з методами точних наук. Серед спеціальних історичних методів у сучасному дослідженні часто використовуються також біографічний метод. Розвиток соціальної історії призвів до зростання популярності просопографічного методу (передбачає створення колективного портрету). Також використовуються методи математичної статистики, анкетування. В окремих дисциплінах історичної науки застосовуються спеціальні методи, зокрема, у джерелознавстві – метод зовнішньої та внутрішньої критики джерела тощо.

В етнології важливим є метод польових етнографічних досліджень. Недостатньою стає проста фіксація національних явищ, визріває необхідність в їх теоретичному осмисленні, а вихід на рівень теоретичного узагальнення можливий лише за умови розширення емпіричної бази та урізноманітнення методів її пізнання. Отже, чим вищий рівень теоретичних узагальнень і глобальності проблематики етнографії, тим міцнішим має бути її фактичний, «польовий» базис.

Отримання фактичних даних про реальне життя – досить складний процес, що включає надзвичайно різноманітну техніку та технологію етнографічних досліджень і за допомогою певних методичних прийомів здатний досягти різних рівнів дослідження: від простої фіксації реальних етнокультурних явищ до їх систематизації, типологізації, а також реконструкції. Систематизація та класифікація означають упорядкування віднайдених фактів за певною системою, яка визначається знанням про закономірності розвитку і функціонування реальних явищ, котрі вивчаються. Це перший крок до теоретичного осмислення фактичного матеріалу. Значно складнішим є прийом реконструкції якогось соціального чи етнокультурного явища – спосіб відбудови його давніх і прадавніх форм на підставі аналізу тієї з них, що збереглася і дотепер функціонує.

Аналіз джерельної бази роботи та історії дослідження проблеми (історіографії). За узгодженням з науковим керівником, вони можуть стати предметом окремого (першого) розділу роботи. Навіть у тому випадку, якщо дипломна робота носить джерелознавчий чи історіографічний характер, відповідний підрозділ Вступу має бути наявним, принаймні, у лаконічній формі. Огляд джерел та дослідницької літератури супроводжується посиланнями. Предметом відповідних оглядів виступають в першу чергу саме ті джерела та дослідження, які вивчались студентом, що в принципі не виключає можливості побіжної згадки текстів, які залишилися недосяжними для студента. Згадки про такі джерела та літературу не оснащуються посиланнями.

а) Загальна характеристика вивчених *джерел* має продемонструвати добре знання студентом усього комплексу джерел зі своєї дослідницької проблеми, володіння прийомами зовнішньої та внутрішньої критики джерела, а також значущість того чи іншого джерела для даного дослідження. Аналіз джерельної бази проводиться згідно із загальноприйнятою класифікацією джерел.

Письмові джерела за змістом розподіляються на дві основні групи: документальні та наративні (оповідні) джерела. Документальні джерела включають актові матеріали (законодавчі та приватні акти), діловодну документацію, статистичні матеріали. Наративні джерела включають хроніки, літописи, публіцистичні та літературні джерела, матеріали особистого походження (автобіографії, мемуари, щоденники, листування). За місцем зберігання джерела можуть бути опублікованими або архівними, тобто зберігатися в архівних установах, відділах рукописів бібліотек, приватних архівах тощо.

Аналізуючи джерельну базу роботи необхідно надати відомості про цінність джерела для даного дослідження, ступінь достовірності поданої в ньому інформації, про його автора, час створення, стан збереженості, опублікованості та вивченості.

Археологічні джерела – це всі факти матеріального світу, які містять ту чи іншу інформацію стосовно соціального світу минулого. Вони поділяються на артефакти (об'єкти (не тільки речі, але й споруди і просторові та інші стосунки між речами), створені людиною з певною метою, які для чогось слугували в соціумі минулого), екофакти (об'єкти які є побічним результатом діяльності людини в давнину) та природні об'єкти (джерела, які не є продуктом діяльності людини, проте можуть розказати про середовище, в якому жили люди в давнину).

Основною методичною рекомендацією при вивченні археологічних джерел є безпосередній контакт дослідника з ними. Кожен об'єкт має безкінечну кількість істотних властивостей, лише частина яких фіксується будь-яким навіть найдокладнішим описом. Власне нові наукові результати і досягаються шляхом відкриття у вже відомих археологічних джерелах таких історично-вагомих властивостей, які не використовувалися до того для аналізу суспільства минулого. Обов'язково аргументовано *критикувати* джерела. Зовнішня критика полягає в вивченні відповідності об'єкта контексту його знахідки (як у вузькому смислі (стратиграфічна ситуація, замкненість археологічного комплексу), так і в найширшому (відповідність добі чи культурі). Внутрішня критика торкається внутрішніх властивостей речі і відповідає не тільки на питання: чи не підробка цей предмет, – але й визначає його можливості як джерела стосовно певного методу та дослідницьких цілей.

Етнографічні та усні джерела. У структурі етнографічних досліджень вирішальне значення має збір етнографічних матеріалів серед носіїв етнічної культури. Виявлені та зафіксовані методами спостереження за живою дійсністю та у співпраці з респондентами першоджерела називають польовими *етнографічними матеріалами*, а працю дослідника — *польовим етнографічним дослідженням*.

Для дослідження етнологи використовують різні види джерел: *писемні пам'ятки* (опубліковані й архівні), *музейні колекції*, *зображальні матеріали*

(графічні, плани, карти, фотографії тощо), дані суміжних наук (історії, археології, лінгвістики, фольклористики, психології та ін.).

Особливий вид етнографічного джерела становлять колекції пам'яток матеріальної культури, народного і професійного мистецтва, представлені у музеях різного профілю — народознавчих, історичних, краєзнавчих тощо.

Етнологія, як система гуманітарних знань, немислима без залучення фактичного матеріалу, набутого вченими суміжних наук. Під час дослідження господарських занять і матеріальної культури українського народу обов'язково уточнюють умови його життя, тобто географічне середовище (рельєф, клімат, водну систему, рослинний і тваринний світ), що є сферою спеціального зацікавлення географів. Натомість становлення та етапи розвитку традиційно-побутової культури українців розглядають на тлі соціально-економічних і суспільно-політичних умов, які вивчають передовсім історики. Фактичні дані історії, археології та лінгвістики (етимології, топоніміки, ономастики) посідають важливе місце під час з'ясування питань, що стосуються культуро- та етногенезу народу, а дані фольклористики — під час вивчення його духовної спадщини, народних знань, громадських і сімейних звичаїв.

І все ж, основу етнології як науки становлять етнографічні матеріали, почерпнуті дослідником безпосередньо від носіїв етнічної культури методом їх опитування, а також набуті способом особистого спостереження за живою дійсністю.

б) Аналіз *історіографічної бази* дослідження подається із урахуванням проблемно-хронологічного підходу. Історія вивчення дослідницької проблеми підрозділяється на історіографічні етапи, що мають конкретні хронологічні межі, та починається від першого звернення до даної проблематики. В межах кожного етапу зазначаються найцінніші для дослідження обраної проблеми роботи, характеризується методологія автора (авторів), дається оцінка їхнього внеску в історію дослідження предмету. Особливу увагу варто приділити історії вивчення проблеми у вітчизняній історіографії (відсутність або слабкий ступінь

вивчення проблеми суттєво підсилює наукову актуальність проведеної дипломантом роботи) та сучасний стан вивчення проблеми, що потребує звернутись до найновіших досліджень з теми.

Аналіз історіографії у дипломній роботі містить узагальнені висновки дипломанта щодо стану вивченості його проблеми, дозволяє визначити найменш досліджені аспекти, демонструє ступінь знайомства з історією вивчення проблематики.

Обґрунтування структури роботи. Структура роботи зазвичай тісно пов'язана з дослідницькими завданнями. Тому аргументація структури має опиратися на зміст відповідного підрозділу вступу.

Зазначення загальної кількості використаних джерел та літератури, додатків.

Основна частина роботи. Кожен розділ починається з наведення номеру розділу та його назви:

Розділ 1

НАЗВА РОЗДІЛУ

Текст розділу розпочинається з абзацу після пропущеного рядка.

В разі необхідності розділи розбиваються на підрозділи. Вони нумеруються та мають свою назву. Номер підрозділу складається з двох цифр: з номеру розділу та порядкового номеру власне підрозділу. Новий підрозділ починається з абзацу після вільного рядка. Номер та назва підрозділу друкується шрифтом 14 кегль Times New Roman жирний маленькими літерами. Текст підрозділу друкується відразу за його назвою:

1.1. Назва підрозділу. Текст підрозділу.

Текст розділу не може починатися з назви підрозділів: їм має передувати коротенький вступ, де формулюється предмет дослідження у розділі та аргументується обрана структура розділу.

Підрозділи в разі необхідності поділяються на більш дрібні структурні одиниці. Вони нумеруються, їх номер складається з номера розділу, номера підрозділу та порядкового номера самої структурної одиниці, назва якої наводиться з абзацу без пропуску рядка і друкується курсивом.

1.1.1. Назва структурної одиниці підрозділу. Текст структурної одиниці.

Текст підрозділу не може починатися з назви більш дрібної структурної одиниці.

Кожен розділ (в разі необхідності – й підрозділи) мають закінчуватися висновками, які логічно підсумовують розгляд матеріалу в кожному розділі та в цілому узгоджуються з перспективною метою роботи.

За необхідності до авторського тексту вводиться цитування з джерела або дослідницької літератури. Цитування робляться для їхньої інтерпретації або в ході полеміки. Цитування виокремлюється «лапками» та супроводжується посиланнями на джерело цитати. Наведення фрагментів тексту за відсутності лапок та відповідно оформленого посилання кваліфікується як плагіат та є приводом для недопущення роботи до захисту. Тим більш неприпустимим є безпосереднє введення до своєї роботи значних фрагментів тексту з дослідницької літератури.

Цитування з джерел не повинні бути занадто розлогими (більше за третину сторінки), в іншому випадку їх необхідно винести в додаток.

Цитування з джерел за можливості даються за академічними виданнями. Цитування зі стародавніх латинських, грецьких, а також середньовічних авторів можуть супроводжуватись вказівкою на параграф та розділ за академічним виданням.

У випадку звернення до дослідження, яке перевидавалось кілька разів із доповненнями та виправленнями, для цитування перевага віддається останньому за часом з доступних видань. В будь-якому випадку у реквізитах необхідно зазначити порядковий номер видання.

При цитуванні джерела іноземного походження цитату слід подати в доступному академічному перекладі або у власному перекладі з мови оригіналу. Подвійний переклад (наприклад, українською з доступного російськомовного перекладу) може викривити зміст. У випадку проведення стилістичного, філологічного чи семіотичного аналізу, а також якщо є сумніви у коректності перекладу, фрагмент джерела наводиться також мовою оригіналу.

Цитати мають бути абсолютно точні. Пропуск фрагментів в тексті позначається трьома крапками. Якщо пропущено ціле речення, або більше - трьома крапками в квадратних дужках. Також в дужки виносяться будь-які коментарі, введені дипломантом в текст цитування.

За недоступності необхідного для дослідження видання джерела є допустимим цитування, запозичене з іншого дослідження. У цьому випадку після посилання на цитоване джерело вводиться посилання на дослідження, з якого було запозичене посилання за допомогою формули [Цит. за: ...].

Посилання. У тексті курсової / дипломної роботи обов'язково потрібно робити посилання на джерела та літературу, використані студентом під час написання дослідження. Такі посилання дають змогу відшукати документи чи історіографічну роботу і перевірити достовірність відомостей про цитування джерела, дають необхідну інформацію про нього, допомагають з'ясувати його зміст. Посилатися слід на останні видання публікацій. На більш ранні видання можна посилатися в тих випадках, коли наведений матеріал не включений до останнього видання.

Посилання в тексті слід зазначати порядковим номером за списком джерел та літератури, виділеним двома квадратними дужками, наприклад, «... у

працях [1 – 7]...». Наголошуємо, що порядковий номер, зазначений у посиланні, має точно відповідати порядковому номеру зі списку використаних джерел та літератури. Як правило, в курсових / дипломних роботах використовуються відомості, матеріали з монографій, оглядових статей тощо, тому в посиланні у такому разі необхідно точно вказати номер сторінки. Наприклад, якщо у тексті зазначено «...у спогадах Д. Дорошенка [11, с. 148] відзначено, що ...», то відповідний опис у списку джерел та літератури:

11. Дорошенко Д. Мої спомини про недавнє минуле (1914-1918) / Дмитро Дорошенко // Український історичний журнал. – 1992. – № 9. – С.145-155.

Висновки. Заключна частина роботи має бути спрямована на висвітлення основних результатів, отриманих в ході роботи над темою.

Висновки є важливою складовою частиною роботи. В них має бути послідовно відображений загальний результат розробки теми. Кінцеві висновки мають представляти собою есе, у якому дається відповідь на поставлену у роботі мету. Висновки мають опиратися на попередні висновки в окремих розділах, однак не дублювати їх. Слід уникати механічності, стереотипних фраз, поверховості, дотримуватися наукового стилю викладу, як і у всій роботі. Автор роботи має визначити місце свого дослідження в історіографії предмета, висловити свою думку про характер та потенціал використаної джерельної бази. Подальший виклад висновків слід розбудовувати відповідно до поставлених завдань, що дозволить внести творчий елемент у цю частину роботи, уникнути повторів. Автор має пам'ятати про те, що висновки, поряд зі вступом, стануть важливою складовою презентації роботи у процесі її захисту в екзаменаційній комісії. Тому в них має відобразитися наукова новизна, результати узагальнень, зокрема, запропонована автором періодизація, відомості про введення до наукового обігу архівних документів, використані підходи до історичного дослідження та ін. Оскільки саме тут в акумульованому вигляді висвітлюються основні здобутки автора роботи в галузі обраного

напрямку дослідження, у висновковій частині слід уникати історіографічних нарисів та полеміки з іншими авторами.

Висновки повинні мати самостійний характер, опиратися виключно на текст самої роботи. Загальний обсяг висновків до роботи має бути не менше 2 сторінок тексту.

Список джерел та літератури. Наводиться в кінці роботи, має спільну з основним текстом нумерацію сторінок, але не входить до загального обсягу роботи. «Список» формується з накопичених під час роботи джерел та літератури, подається в алфавітному порядку за категоріями, які відповідають характеру обраної теми.

Спочатку розміщується список джерел, які поділяються на дві групи: архівні матеріали та опубліковані джерела. За необхідністю, джерела можуть подаватись окремими розділами: документи, мемуари та спогади, листування, інтерв'ю, преса. Послідовність розміщення цих груп джерел у «Списку» залежить від характеру обраної теми та їх значення для її висвітлення.

Використану у роботі літературу розташовують після джерел і, як правило, не розподіляють на групи.

Опис кожної бібліографічної одиниці починається з нового рядка з абзацу. «Список» має наскрізну нумерацію. Кожна частина «Списку» побудована за алфавітом: розпочинати слід з літератури кириличного алфавіту, потім – латинський алфавіт, в кінці – інші шрифти.

Оформлення *курсової та дипломної робіт* здійснюється відповідно до ДСТУ ГОСТ 7.1.2006 «Бібліографічний запис. Бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання» (ГОСТ 7.1-2003ІДТ) (*див.: Додаток В-1*), який передбачає детальні бібліографічні уточнення опрацьованих джерел та літератури.

Основою для бібліографічного опису видань є вихідні відомості про книги, брошури, які розміщуються на титульному аркуші (складається з титульної сторінки та звороту титульного аркушу): надзаголовкові дані (назви організацій, установ), відомості про автора або авторів, назва видання, підзаголовкові дані (номер тому, книги, частини, випуску, повторність видання), вихідні дані (місце видання, назва видавця, рік видання), фізична характеристика (кількість сторінок, ілюстрацій, супровідних матеріалів).

Пропонується звернути увагу на такі деталі оформлення:

- Після назви роботи через косу риску вказується повне ім'я автора.
- Якщо авторів два чи три, на початку бібліографічного опису вказують прізвище та ініціали першого автора, а після назви роботи через одну косу риску наводять повний перелік авторів.
- Якщо авторів чотири, п'ять і більше, опис починають з назви роботи, а далі через одну косу риску наводять перелік авторів.
- Якщо література в перекладі, після повного імені автора може міститись інформація про перекладача.
- При наявності у монографії чи збірці головного редактора, упорядника, автора вступної статті тощо – його ім'я вказується після косої риски та позначення «упоряд.», «під ред.» (англомовний варіант «Edited by»).
- В разі необхідності після назви в квадратних дужках розміщується характеристика одиниці опису [Текст, електронний ресурс, відеозапис, карти].
- Оформлення статей в журналах та збірках здійснюється за схемою: *Відомості про складову частину видання // Відомості про видання. – Відомості про місцезнаходження складової частини у виданні.* При цьому у відомостях про видання, складову частину якого описують, можна скорочувати назву багатотомного чи продовжуваного видання (збір. творів; зб. наук. пр.; вибр. твори); назву періодичного видання.

- В архівних матеріалах надається назва архіву, потім усі вихідні дані через кому (фонд, опис, справа та кількість аркушів, при необхідності назва документу):

Державний архів Одеської області (Держархів Одеської області), ф. 1 (Назва фонду), оп. 1 (рік, назва опису – за наявності), спр. 3 (Назва справи), 18 арк.

- При оформленні преси зазначаються назва газети, через тире роки, які були опрацьовані. В разі, коли був задіяний один рік, зазначаються місяці, а якщо один номер – зазначається дата випуску:

Назва газети. – 1900-1945.

Назва газети. – 1900. – Січень – грудень.

Назва газети. – 1900. – 23 січня.

- При посиланні на матеріали з Інтернету необхідно послідовно наводити ім'я автора, назву, вказівку на опис ресурсу, а потім через крапку і тире фразу «Режим доступу»; після двох крапок вказується повна інтернет-адреса, актуальна на момент утворення «Списку», в круглих дужках вказується дата останнього звернення.
- Записи інтерв'ю оформлюються відповідно до специфіки джерела зберігання інформації (якщо це архівний документ – відповідно до правил оформлення архівних джерел). Якщо опитування проводилось автором роботи (студентом), допустимо наступне оформлення інтерв'ю:

Прізвище І. П., рік народження, місце проживання:

Семенова Марія Іванівна, 1923 р.н., с. Михайлівка Саратського р-ну Одеської області.

- Якщо автор посилається на матеріали комплексних польових етнографічних досліджень, доцільно зазначити назву населеного пункту, рік проведених досліджень:

Матеріали польових досліджень с. Іванівка Одеської області, 2003 р.
Архів автора (або зазначити автора досліджень).

- Посилання на предмети-археологічні джерела доцільно використовувати лише тоді, коли автор роботи безпосередньо з ними працював. В разі, якщо з джерелом автор ознайомився, використавши його опис (як друкований, так і рукописний (звіт)), посилатися слід на опис за правилами бібліографічних посилань. Відповідно в посиланні слід надати офіційне найменування речі (як її названо в документації на її зберігання), потім за подвійною косою рисою навести назву установи, де річ зберігається та через тире місце знахідки (пам'ятка, поселення, випадкова знахідка) а далі – внутрішні дані, які дозволяють остаточно ідентифікувати річ. Останні можуть відрізнятися в залежності від системи зберігання, прийнятої в установі:

Вінець. Фрагмент кухонної посудини з прокресленим орнаментом // Наукові фонди ІА НАН України. – Поселення Печера. – Кол. № 72. – Інв. № 12897.

Скребок кінцевий на пластині // Одеський археологічний музей НАН України. – З розкопок Буго-Дністровської експедиції 1972 року. – Акт прийняття № 3 від 03.04.1987. – Польовий номер 1232.

Тіара царя Сайтофарна вагою 250 г., срібло // Приватна колекція О.В. Коваленка. – Походження невідоме. – Без номеру.

Зразок оформлення списку джерел та літератури див. у Додатку В-2

Додатки до роботи розміщують у кінці праці після списку джерел та літератури.

Додатки є ілюстративним матеріалом до тексту роботи, тому вони можуть включати портрети, зображення різного характеру, включно з зображеннями тексту архівних документів, використаних у роботі тощо. Важливим елементом додатків можуть стати карти, якщо вони розкривають пункт стосовно географічних рамок роботи або є ілюстрацією до опису окремих подій чи явищ (місця битв, плани міст та інших населених пунктів, карти-схеми торговельних

шляхів тощо). Іноді важливим доповненням до роботи можуть стати таблиці зі статистичними матеріалами, такими, зокрема, як результати переписів населення, ревізій тощо. У справі виявлення еволюції історичних явищ можуть стати у нагоді графіки. Наприклад, в них може бути відображена динаміка розвитку торгівлі на початку та завершенні дії режиму порто-франко в Одесі та ін. Додатки можуть включати і пронумеровані тексти документів, які стосуються обраної дослідницької проблематики.

Нумерація сторінок у Додатках подається окремо. Якщо обсяг додатків значний, то їх переплітають окремою текою. Додатки не входять у загальний обсяг роботи. Вони можуть бути включені до тексту роботи у випадку, якщо вони є результатом розробки самого автора (наприклад, складені ним особисто графіки або карти-схеми).

У випадку, якщо ілюстративний та статистичний матеріал, наведений у додатках, запозичений з інших наукових джерел, додатки мають супроводжуватися переліком посилань. Вони вміщуються безпосередньо під даним додатком, разом з його номером та описом. За наявності додатків різного роду (таблиць, рисунків, карт тощо) вони групуються таким чином, щоб найповніше ілюструвати проблему, що розглядається. В такому випадку доцільним є створення переліку додатків із зазначенням сторінок, на яких вони розміщуються. Тоді додатки нумеруються літерами у порядку їх розміщення.

Додатки мають бути узгоджені з основним текстом роботи та зі списком джерел та літератури.

ЗАХИСТ ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ

Завдання на дипломну роботу студенту

Дипломна робота подається на кафедру у супроводі Завдання на дипломну роботу студенту. Цей документ містить у наступній послідовності:

1. Прізвище, ім'я та по батькові дипломанта та тему дипломної роботи; Прізвище, ім'я та по батькові, науковий ступінь і вчене звання наукового керівника дипломної роботи; номер та дату наказу про затвердження теми.
2. Строк подання студентом дипломної роботи
3. Зміст (перелік) завдань, які необхідно виконати у дипломній роботі.
4. Дата видачі завдання.
5. Календарний план виконання дипломної роботи.

Допуск дипломної роботи до захисту

Закінчену і оформлену згідно з правилами дипломну роботу випускник засвідчує підписом на останній сторінці та передає науковому керівнику. Науковий керівник оцінює роботу з точки зору її відповідності поставленим завданням та урахування висловлених ним під час консультацій побажань й зауважень щодо змісту та тексту.

Необхідним елементом оцінки дипломної роботи науковим керівником є також якість оформлення дипломної роботи з точки зору орфографічних та граматичних помилок, а також дотримання існуючих правил оформлення (*див. «Пам'ятку наукового керівника» у Додатку Г-1*).

Свою точку зору щодо допуску роботи до захисту та оцінку (за 100-бальною та за національною шкалою) науковий керівник засвідчує письмово у своєму відзиві, який разом з дипломною роботою передається на кафедру не пізніше, ніж за 15 робочих днів до початку роботи екзаменаційної комісії.

Кафедра під час засідання на підставі виступу випускника й відзиву наукового керівника приймає рішення про допуск (чи недопуск) дипломної роботи до захисту і передає її до деканату. Рішення кафедри оформлюється у Поданні голові екзаменаційної комісії, обов'язковими складовими якого є висновок наукового керівника та висновок кафедри про дипломну роботу.

Не допускається до захисту робота, яка несе ознаки плагіату. Не може бути допущена до захисту робота, надана у рукописному вигляді або за великої

кількості граматичних, друкарських помилок чи технічних вад. Науковий керівник несе відповідальність за відповідність вимогам представленої до захисту роботи.

Після цього декан направляє роботу на рецензування. Склад рецензентів затверджується деканом факультету на підставі подання випускаючої кафедри. Заохочується призначення рецензентами провідних фахівців в галузі окремої наукової проблеми, що розглядається в даному випускному творі, які мають науковий ступінь та/або вчене звання та є працівниками інших випускаючих кафедр історичного факультету, інших структурних підрозділів Одеського національного університету імені І. І. Мечникова, а також наукових й освітянських установ міста Одеси.

На підставі ознайомлення з текстом дипломної роботи рецензент готує письмовий відзив, в якому за 100-бальною і за національною шкалами оцінює структуру й зміст роботи, ступінь розв'язання наукових завдань, а також відповідність існуючим вимогам, формулює питання або зауваження до роботи (див. «Пам'ятку рецензентів» у Додатку Г-2). Будь-які виправлення тексту роботи в період між допуском роботи до захисту та її прилюдним захистом не припустимі.

Текст рецензії разом з дипломною роботою має бути переданий до екзаменаційної комісії не пізніше, ніж за 1 день до захисту роботи. Випускник має право попередньо ознайомитися з текстом рецензії та підготувати відповіді на зауваження та питання.

Виступи наукового керівника та рецензента під час процедури захисту є обов'язковими. У разі об'єктивних обставин, що перешкоджають цьому, необхідно заздалегідь поставити до відома голову екзаменаційної комісії як мінімум до початку роботи засідання того дня, в який має відбуватись захист. За дорученням голови один з членів екзаменаційної комісії або завідувач відповідної кафедри має зачитати рецензію. Відгук наукового керівника та рецензія мають бути виконані у друкованому вигляді.

Захист дипломної роботи в екзаменаційній комісії

Прилюдний захист дипломної роботи відбувається на відкритому засіданні екзаменаційної комісії. Процедура захисту наступна:

1. Випускник у своєму вступному слові протягом 5-7 хвилин формулює мету та завдання дипломної роботи, дає оцінку рівня вивчення проблеми в історіографії; характеризує опановані джерела, наводить висновки, до яких він дійшов внаслідок свого дослідження. Висвітлення висновків дослідження має становити не менше половини часу, відведеного на вступне слово.

2. Випускник відповідає на запитання щодо змісту своєї роботи як членів екзаменаційної комісії, так і інших присутніх під час захисту. Оцінюється повнота відповіді та рівень обізнаності випускника у новітніх тенденціях в історіографії досліджуваної проблеми.

3. Науковий керівник у своєму виступі протягом 3-4 хвилин стисло характеризує основні здобутки й прорахунки випускника та публічно оголошує свою оцінку дипломної роботи за 100-бальною та національною шкалою оцінювання.

4. Рецензент у своєму виступі протягом 3-4 хвилин визначає своє ставлення до роботи та публічно оголошує свою оцінку дипломної роботи за 100-бальною та національною шкалою оцінювання.

5. Випускник у заключному слові відповідає на висловлені зауваження стосовно його роботи, обґрунтовує і захищає положення і висновки, які містяться в ній.

Оцінка дипломної роботи визначається на закритому засіданні екзаменаційної комісії відкритим голосуванням. Критеріями для підсумкової оцінки є: якість поданої роботи, рівень захисту, оцінки, які виставили науковий керівник та рецензент, а також загальний рівень професійної підготовки, яку випускник виявив під час захисту. Нагадуємо, що оцінка виставлятиметься за 100-бальною шкалою згідно існуючих нормативних вимог.

Критерії оцінювання дипломної роботи відповідно до «Засобів діагностики якості вищої освіти» представлені у Додатку Д.

ПЕРЕЛІК НОРМАТИВНИХ ДОКУМЕНТІВ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Бібліографічний запис. Бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання (ГОСТ 7.1–2003, IDT) : ДСТУ ГоСТ 7.1:2006.– На заміну ГОСТ 7.1-84, ГОСТ 7.16-79, ГОСТ 7.18-79, ГОСТ 7.34-81, ГОСТ 7.40-82.– Чин. 2007-07-01. – Київ : Держспоживстандарт України, 2007. – 47 с. – (Національний стандарт України)
2. Положення про організацію освітнього процесу в Одеському національному університеті імені І. І. Мечникова [Електронний ресурс] // Офіційний веб-сайт Одеського національного університету імені І. І. Мечникова. – Режим доступу : http://onu.edu.ua/uk/geninfo/official_documents/documents. – Назва з екрану (10.02.2015)
3. Положення про порядок створення та організацію роботи Державної екзаменаційної (кваліфікаційної) комісії в Одеському національному університеті імені І.І. Мечникова [Електронний ресурс] // Офіційний веб-сайт Одеського національного університету імені І. І. Мечникова. – Режим доступу : http://onu.edu.ua/uk/geninfo/official_documents/documents – Назва з екрану (10.02.2015)
4. Методичний посібник випускникам історичного факультету для написання дипломних робіт / З. В. Першина, В. П. Ващенко, В. М. Хмарський, О. В. Фесик. – Одеса, 1999. – 40 с.
5. Методичні вказівки студентам історичного факультету з оформлення випускних робіт / упор. О. В. Сминтина, В. М. Хмарський. – Одеса, 2011. – 28 с.
6. Правила бібліографічного опису видань для списків літератури дисертаційних досліджень / Лініна Павлівна Одинока, Світлана Сімсонівна Артамонова, Анжела Андріївна Майстренко, Ростислав Володимирович Романовський // Архіви України. – 2010. – № 3-4(269). – С. 349-361.

ПЕРЕЛІК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

7. Глушко М.С. Методика польового етнографічного дослідження : навч. посібник / М. С. Глушко. – Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2008. – 288 с., іл.

8. Історичне джерелознавство : підручник для студентів істор. спец. ВНЗ / Я. С. Калакура, І. Н. Войцехівська, Б. І. Корольов [та ін.] – Київ : Либідь, 2002. – 488 с.
9. Ковальченко І. Д. Методи історического дослідження / Іван Дмитрієвич Ковальченко [Електронний ресурс] – М. : Наука, 1987. – 451 с. – Режим доступу : http://sbiblio.com/biblio/archive/kovalchuk_metodi/03.aspx (10.02.2015)
10. Стельмах С. П. Методологія історії, методологія історичної науки / С. П. Стельмах [Електронний ресурс] // Енциклопедія історії України : Т. 6 : Ла-Мі / редкол. : В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. – К., 2009. – 790 с. – Режим доступу : http://www.history.org.ua/?termin=Metodologiya_istorii (10.02.2015)

ДОДАТКИ

Додаток А-1. Зразок оформлення титульного аркушу курсвої роботи

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

(повне найменування вищого навчального закладу)

Історичний факультет

(повне найменування інституту/факультету)

Кафедра нової та новітньої історії

(повна назва кафедри)

Курсова робота

на тему: «Ірландське питання у парламенті Великої Британії
наприкінці XIX – на початку XX ст.»

Студентки III курсу
денної форми навчання
напряму підготовки 6.020302 Історія
Остапенко Анни Олександрівни

Керівник к.і.н., доц. Петренко Л. І.

Національна шкала _____
Кількість балів: ___ Оцінка: ECTS ___

Члени комісії

Одеса-2016

**Додаток А-2. Зразок оформлення титульного аркушу дипломної роботи
для спеціальності «Історія»**

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

(повне найменування вищого навчального закладу)

Історичний факультет

(повне найменування інституту/факультету)

Кафедра історії стародавнього світу та середніх віків

(повна назва кафедри)

Д и п л о м н а р о б о т а

спеціаліста

(освітньо-кваліфікаційний рівень)

на тему: **«Ідеали Ренесансу у творчості Уолтера Релі»**

«Назва англійською мовою»

Виконала: студентка денної форми навчання
спеціальності 7.02030201 Історія
Остапенко Анна Олександрівна

Керівник к.і.н., доц. Петренко Л. І. _____

Рецензент к.і.н., доц. Романченко А. П.

Рекомендовано до захисту:

Протокол засідання кафедри

№ __ від _____ 2016 р.

Захищено на засіданні ЕК № 1

протокол № __ від _____ 2016 р.

Оцінка _____ / _____ / _____
(за національною шкалою, шкалою ECTS, бали)

Завідувач кафедри

Голова ЕК

(підпис)

(прізвище, ініціали)

(підпис)

(прізвище, ініціали)

Одеса – 2016

Додаток А-3. Зразок оформлення титульного аркушу дипломної роботи для спеціальності «Археологія»

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

(повне найменування вищого навчального закладу)

Історичний факультет

(повне найменування інституту/факультету)

Кафедра археології та етнології України

(повна назва кафедри)

Д и п л о м н а р о б о т а

спеціаліста

(освітньо-кваліфікаційний рівень)

на тему: **«Скіфський світ Нижнього Подунав'я в VI – I ст. до н.е.»**

«Назва англійською мовою»

Виконала: студентка денної форми навчання
спеціальності 7.02030204 Археологія
Остапенко Анна Олександрівна

Керівник к.і.н., доц. Петренко Л. І. _____

Рецензент к.і.н., доц. Романченко А. П.

Рекомендовано до захисту:
Протокол засідання кафедри
№ __ від _____ 2016 р.

Захищено на засіданні ЕК № 1
протокол № __ від _____ 2016 р.
Оцінка _____ / _____ / _____
(за національною шкалою, шкалою ECTS, бали)

Завідувач кафедри

Голова ЕК

(підпис)

(прізвище, ініціали)

(підпис)

(прізвище, ініціали)

Одеса – 2016

Додаток А-4. Зразок оформлення титульного аркушу дипломної роботи для спеціальності «Етнологія»

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

(повне найменування вищого навчального закладу)

Історичний факультет

(повне найменування інституту/факультету)

Кафедра археології та етнології України

(повна назва кафедри)

Д и п л о м н а р о б о т а

спеціаліста

(освітньо-кваліфікаційний рівень)

на тему: **«Етнокультурна специфічність гагаузького народного житла»**

«Назва англійською мовою»

Виконала: студентка денної форми навчання спеціальності 7.02030202 Етнологія

Остапенко Анна Олександрівна

Керівник к.і.н., доц. Петренко Л. І. _____

Рецензент к.і.н., доц. Романченко А. П.

Рекомендовано до захисту:

Протокол засідання кафедри

№ __ від _____ 2016 р.

Захищено на засіданні ЕК № 1

протокол № __ від _____ 2016 р.

Оцінка _____ / _____ / _____
(за національною шкалою, шкалою ECTS, бали)

Завідувач кафедри

Голова ЕК

_____ (підпис)

_____ (прізвище, ініціали)

_____ (підпис)

_____ (прізвище, ініціали)

Одеса – 2016

**Додаток А-5. Зразок оформлення титульного аркушу
дипломної роботи магістра**

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

(повне найменування вищого навчального закладу)

Історичний факультет

(повне найменування інституту/факультету)

Кафедра історії України

(повна назва кафедри)

Д и п л о м н а р о б о т а

магістра

(освітній рівень)

**на тему: «Внутрішньопартійна боротьба у КП(б)У під час дискусії
про профспілки у 1920-1921 рр.»
«Назва англійською мовою»**

Виконала: студентка денної форми навчання
спеціальності 8.02030201 Історія

Остапенко Анна Олександрівна

Керівник к.і.н., доц. Петренко Л. І. _____

Рецензент к.і.н., доц. Романченко А. П.

Рекомендовано до захисту:

Протокол засідання кафедри

№ __ від _____ 2016 р.

Захищено на засіданні ЕК № 1

протокол № __ від _____ 2016 р.

Оцінка _____ / _____ / _____
(за національною шкалою, шкалою ECTS, бали)

Завідувач кафедри

Голова ЕК

(підпис)

(прізвище, ініціали)

(підпис)

(прізвище, ініціали)

Одеса – 2016

**Додаток А-6. Зразок оформлення титульного аркушу
дипломної роботи бакалавра**

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
(повне найменування вищого навчального закладу)

Історичний факультет
(повне найменування інституту/факультету)

Кафедра історії України
(повна назва кафедри)

Д и п л о м н а р о б о т а

бакалавра
(освітній рівень)

на тему: **«Суспільно-політична діяльність Петра Шелеста
наприкінці 1950-х – на початку 1970-х років»**
«Назва англійською мовою»

Виконала: студентка заочної форми навчання
напряму підготовки 6.020302 Історія
Остапенко Анна Олександрівна

Керівник к.і.н., доц. Петренко Л. І. _____

Рецензент к.і.н., доц. Романченко А. П.

Рекомендовано до захисту:
Протокол засідання кафедри
№ __ від _____ 2016 р.

Захищено на засіданні ЕК № 2
протокол № __ від _____ 2016 р.
Оцінка _____ / _____ / _____
(за національною шкалою, шкалою ECTS, бали)

Завідувач кафедри

Голова ЕК

_____ (підпис)

_____ (прізвище, ініціали)

_____ (підпис)

_____ (прізвище, ініціали)

Одеса – 2016

Додаток Б. Перелік умовних позначень/скорочень

ЖУРНАЛИ ТА ЗБІРНИКИ

- ЖМВД – Журнал министерства внутренних дел
 ЖМНП – Журнал Министерства Народного Просвещения
 ЗІФ – Записки історичного факультету / ОДУ ім. І.І.Мечникова /ОНУ імені І.І.Мечникова
 ЗНТШ – Записки наукового товариства ім. Т.Шевченка
 ЗООИД – Записки Одесского общества истории и древностей
 ІКО – Історичне краєзнавство Одещини
 ИКО – Историческое краеведение Одесщины
 КС – Киевская старина
 МИА – Материалы и исследования по археологии
 НЗ – Народознавчі зошити
 НТЕ – Народна творчість та етнографія /Народна творчість та етнологія
 СП – Старожитності Причорномор'я
 СЭ – Советская этнография
 УІЖ – Український історичний журнал
 ХЕВ – Херсонские епархиальные ведомости

ДЖЕРЕЛА

- АНФРФ ІМФЕ – Архівні наукові фонди рукописів та фонозаписів Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім.М.Рильського
 АРЭМ – Архив Русского этнографического музея (г.Санкт-Петербург)
 Держархів Одеської обл. – Державний архів Одеської області
 ІР НБУ – Інститут рукописів Національної бібліотеки України імені В.І.Вернадського
 КУ “Ізмаїльський архів” – Комунальна установа “Ізмаїльський архів”

**Додаток В-1. Приклади бібліографічного оформлення згідно
ДСТУ ГОСТ 7.1.2006 «Бібліографічний запис. Бібліографічний опис.
Загальні вимоги та правила складання» (ГОСТ 7.1-2003ІДТ)**

Книги

Один автор

1. Бродель Ф. Грамматика цивилизаций / Фернан Бродель, переклад з фр. – М. : Наука, 2008. – 620 с.
2. Мітюков О. Г. Радянське архівне будівництво на Україні, 1917–1973 / О. Г. Мітюков ; Голов. архів. упр. при Раді Міністрів УРСР. – Київ : Наук. думка, 1975. – 270 с. : іл.

Два, три автори

1. Матяш І. Б. Діяльність Надзвичайної дипломатичної місії УНР в Угорщині : історія, спогади, арх. док. / І. Матяш, Ю. Мушка. – Київ : Києво-Могилян. акад., 2005. – 397, [1] с. – (Бібліотека наукового щорічника "Україна дипломатична" ; вип. 1).
2. Гика В. М. Архівні установи Волині : [іст.-краєзн. нариси] / В. М. Гика, М. Т. Забокрицька, А. П. Кравчук ; Держархів Волин. обл. – Луцьк : Надстир'я, 2004. – 38, [1] с.

П'ять і більше авторів

1. Україна між самовизначенням та окупацією: 1917-1922 роки / В. Дорнік, Г. Касьянов, П. Ліб [та ін.] ; [кер. авт. кол., гол. упорядн. В. Дорнік ; наук. ред. Р. Пиріг ; перекл. з нім. В. Кам'янець] ; НАН України. Інститут історії України. – Київ : Ніка-Центр, 2015. – 512 с.

Без автора

1. Торгівля на Україні XIV – середина XVII століття. Волинь і Наддніпрянина : зб. документів / Акад. наук. УРСР, Археогр. комісія, Ін-т історії, Центр. держ. іст. архів УРСР у м. Києві [та ін.] ; авт. передмови: М. Ф. Котляр, В. А. Смолій ; упоряд. : В. М. Кравченко, Н. М. Яковенко ; редкол. М. Ф. Котляр (відп. ред.) [та ін.]. – Київ : Наук. думка, 1990. – 404, [1] с.
2. Історія Свято-Михайлівського Золотоверхого монастиря / [авт. вступн. тексту В. Клос]. – Київ : Грані-Т, 2007. – 119 с. – (Грані світу).

Багатотомний документ

1. Історія Національної академії наук України, 1941—1945 / упоряд. Л. М. Яременко [та ін.]. – Київ : Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, 2007. – Ч. 2 : Додатки. – 573 с. – (Джерела з історії науки в Україні).
2. Сен-Симон А. Мемуари : в 3-х тт. / Анри Сен-Симон, перевод с фр. А. В. Семеновою. – М. : Наука, 1975. – Т. 1. – 420 с.

Енциклопедії

1. Енциклопедія історії України / Нац. акад. наук України, Ін-т історії України ; ред. рада: В. М. Литвин (голова) [та ін.] ; редкол.: В. А. Смолій (голова) [та ін.]. – Київ : Наук. думка, 2003–2005. – Т. 1 : А–В. – 2003. – 671 с.

Частина книги, періодичного, продовжуваного видання

1. Базові тексти ісландської “Gelehrte Urgeschichte”. Свідчення Сноррі Стурлуссона про ранній період Східної Європи // Прицак О. Походження Русі: Стародавні скандинавські джерела (крім ісландських саг) / Омелян Прицак. – Київ : Обереги, 1997. – Т.1. – С. 679-705.

2. Акулов М. Архівно-слідчі справи репресованих (20-ті – 50-ті рр.) як історичне джерело : методика використання / Михайло Акулов, Ольга Гранкіна, Дмитро Омельчук // Студії з архівної справи та документознавства. – Київ, 1997. – Т. 2. – С. 33–39.
3. Ярошенко Т. О. Електронний журнал у дзеркалі публікацій у професійній пресі / Тетяна Ярошенко // Вісник Книжкової палати. – 2006. – № 5. – С. 29–32.
4. Чорний Д. Міське самоврядування : тягарі проблем, принади цивілізації / Д. М. Чорний // По лівий бік Дніпра : проблеми модернізації міст України (кінець ХІХ – початок ХХ ст.) / Д. М. Чорний. – Харків, 2007. – Розд. 3. – С. 137-202.

Атласи, каталоги

1. Пам'ятки історії та мистецтва Львівської області : каталог-довідник / автор-упоряд. М. Зобків [та ін.]. – Львів : Новий час, 2003. – 160 с.
2. Кудрявцев А. Атлас офіцера : [карты с комментариями] / Александр Кудрявцев. – М. : Изд-во министерства обороны, 1987. – 520 с.
3. Українська дипломатія : перші кроки на міжнародній арені : каталог виставки архівних документів та раритетних видань / М-во закордон. справ України, Держкомархів України, Укр. наук.-дослід. ін-т архів. справи та документознавства [та ін.] ; кер. проекту І. Б. Матяш ; упоряд.: Л. В. Андрієвська, Ю. Я. Кулінич, І. М. Мага [та ін.]. – Київ , 2006. – 36 с. : іл.

Словники, довідники

1. Майстровой Я. Улицы Одессы : справочник по топонимии старой части города / Я. Майстровой ; [под общей ред. Н. А. Панасенко] ; Управление охраны объектов культурного наследия Одес. обл. гос. администрации. – Одесса : Издано при содействии фирмы «Вист», 1998. – 184 с., карта.

2. Хронологічний довідник про період тимчасової німецько-фашистської окупації населених пунктів Полтавської області, 1941–1943 рр. / Держкомархів України, Держархів Полтав. обл. ; авт.-упоряд. : Журавель Г. Г., Яненко З. П. ; редкол. : Бабенко Л. Л., Білоус Г. П. (голова), Журавель Г. Г. [та ін.]. – Полтава : [АСМІ], 2005. – 227 с.

Матеріали конференцій

1. Архівний збірник на посвяту 100-річчя Полтавської вченої архівної комісії. Архіви і документальна спадщина Полтавщини : минуле, сучасне, перспективи (1903–2003) : матеріали наук. конф. / Держкомархів України, Нац. акад. наук України, Ін-т історії України, Полтав. обл. держ. адміністрація, Держархів Полтав. обл.; редкол.: Л. Л. Білоус [та ін.]. – Полтава : [АСМІ], 2003. – 451 с. : іл.

Бібліографічні покажчики

1. Українські архівісти (XIX–XX) : біобібліогр. довід. / Держкомархів України, Укр. наук.-дослід. ін-т архів. справи та документознавства ; упоряд.: І. Б. Матяш (кер.) [та ін.] ; бібліогр. ред.: Л. П. Одинока, Р. В. Романовський. – Київ , 2007. – 748 с.

Автореферати дисертацій

1. Войцехівська І. Н. Історичне джерелознавство у творчості В. С. Іконникова : автореф. дис....д-ра іст. наук : 07.00.06 / Ірина Нінелівна Войцехівська ; Київ. нац. ун-т ім. Т.Шевченка. – Київ , 2000. – 34с.

Електронні ресурси

1. Иванова С. В. Социальная структура населения ямной культуры Северо-Западного Причерноморья [Електронний ресурс] / С. В. Иванова. – Одесса :

Друк, 2001. – 244 с. – Режим доступу: [http](http://www.archaeology.ru/ONLINE/Ivanova/iv_index.html) :
[//www.archaeology.ru/ONLINE/Ivanova/iv_index.html](http://www.archaeology.ru/ONLINE/Ivanova/iv_index.html). (15.11.2015)

2. Бібліотека і доступність інформації у сучасному світі : електронні ресурси в науці, культурі та освіті : (підсумки 10-ї Міжнар. конф. "Крим-2003") [Електронний ресурс] / Л. Й. Костенко, А. О. Чекмарьов, А. Г. Бровкін, І. А. Павлуша // Бібліотечний вісник. – 2003. – № 4. – С. 43. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/articles/2003/03klinko.htm>. (15.11.2015)

Додаток В-2. Зразок оформлення «Списку джерел та літератури»

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

ДЖЕРЕЛА

Архівні матеріали

1. Центральний державний історичний архів України, м. Київ, ф.274 (Київське губернське жандармське управління), оп.1, спр.3760 (Огляд найважливіших дізнань зі справ про державні злочини, учинених у жандармських управліннях Імперії. Липень-вересень 1881р.), 215 арк.
2. Держархів Одеської області, ф. Р-41 (Одеське губернське статистичне бюро), оп.1, спр.3 (Склад членів профспілок у м. Одесі у 1917-1920 рр.), 152 арк.

Опубліковані джерела

Документи

3. Политические и культурные отношения России с югославскими землями в XVIII ст. : документы / сост. Бажова А. П. [и др.]; отв. ред. Л. И. Нарочницкий, Н. Петрович. – М. : Наука, 1984. – 430 с.
4. Права, за якими судиться малоросійський народ, 1743 / відп. ред. Ю. С. Шемшученко ; упор. та автор нарису К. А. Вислобоков. – К. : Наук. думка, 1997. – 603 с. – (Пам'ятки політико-правової культури України).
5. Революционное правительство Франции в эпоху конвента (1792-1794) : сб. док. и материалов / [пер. Н. П. Фрейберг]. – М. : изд-во Коммунистической академии , 1927. – 719 с.

Наративні джерела

6. Анна Комнина. Алексиада / Анна Комнина; [пер. и ком. Я. Н. Любарского]. – СПб. : Наука, 1996. – 703 с.
7. Базові тексти ісландської “Gelehrte Urgeschichte”. Свідчення Сноррі Стурлуссона про ранній період Східної Європи // Прицак О. Походження

- Русі: Стародавні скандинавські джерела (крім ісландських саг) / Омелян Пріцак. – Київ : Обереги, 1997. – Т.1. – С. 679-705.
8. Літопис руський / відп. ред. О. В. Мишанич ; передмова Л. Є. Махновця ; [за Іпатським списком пер. Л. Є. Махновець]. – Київ : Дніпро, 1989. – 591 с.
9. Повесть временных лет по Лаврентьевской летописи 1377 г. / [пер. Д. С. Лихачева и Б. А. Романова]. – М.-Л. : АН СССР, 1950. – Ч.1 – 406 с. ; Ч.2 – 556 с.
10. Das Strategikon des Maurikios / [übersetzt. von E. Gamillscheg , ed. von G. T. Dennis] – Wien : Österreichischen Akademie der Wissenschaften, 1981.– 558 S. – (Corpus Fontie Historiae Byzantinae, 17).

Мемуари та спогади

11. Дорошенко Д. Мої спомини про недавнє минуле (1914-1918) / Дмитро Дорошенко // УІЖ. – 1992. – № 9. – С.145-155.
12. Сен-Симон А. Мемуары : в 3-х тт. / Анри Сен-Симон, перевод с фр. А. В. Семеновой. – М. : Наука , 1975 . – Т. 1. – 420 с.

Листування

13. Листування Михайла Грушевського / упоряд. С. Панькова, В. Пришляк ; ред. Л. Винар, П. Сохань, І. Гирич. – Київ - Нью-Йорк - Париж – Торонто : ВД Простір, 2008. – 552 с. – (Епістолярні джерела Грушевськознавства; т. 4).

Інтерв'ю

14. Семенова Марія Іванівна, 1923 р. н., с. Михайлівка Саратовського р-ну Одеської області.

ЛІТЕРАТУРА

- 15.Ващенко В. П. Розвиток риболовного промислу в Південній Україні в кінці XVIII ст. – на початку 60-х років XIX ст. / В. П. Ващенко // Записки історичного факультету / Одеський державний університет імені І. І. Мечникова. – Одеса, 1999. – Вип. 8. – С. 112-118.
- 16.Гвоздик В. С. Південь України в революції 1917 - початку 1918 років : автореф. дис... канд. іст. наук : 07.00.01 / В. С. Гвоздик ; Запоріж. держ. ун-т. – Запоріжжя, 2002. – 19 с.
- 17.Майстровой Я. Улицы Одессы : справочник по топонимии старой части города / Я. Майстровой ; [под общей ред. Н. А. Панасенко] ; Управление охраны объектов культурного наследия Одес. обл. гос. администрации. – Одесса : издано при содействии фирмы «Вист», 1998. – 184 с., карта.
- 18.Мала енциклопедія етносторонознавства / Нац. акад. наук. України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького; редкол. : Ю. І. Римаренко (відп. ред., кер. автор. кол.) [та ін.]. – Київ : Генеза, 1996. – 942 с.
- 19.Міщенко Г. Молодці, першокурсники / Г. Міщенко // За наукові кадри. – 1966. – 16 лют.
- 20.Морозова А. Публікаторська діяльність членів Чернігівської губернської вченої архівної комісії / Анна Морозова // Сіверянський архів / Держархів Чернігів. обл. [та ін.]. – Ніжин : Аспект-Поліграф, 2007. – Вип. 1. – С. 42–48.
- 21.Одесский университет. 1856 – 1990 / [ред кол. : И. П. Зелинский, Л. А. Ануфриев, М. Е. Раковский та ін.]. – Киев : Лыбидь, 1991. – 159 с.
- 22.Одеські історики : енциклопед. вид. : Т. 1(початок XIX – середина XX ст.) / [відп. ред. В. А. Савченко] ; Одеський національний університет імені І. І. Мечникова ; Асоціація європейської культури. – Одеса : Друкарський дім, 2009. – 480 с.
- 23.Смолій В. А. Українська національна революція XVII ст. (1648-1676 рр.) / Валерій Андрійович Смолій, Валерій Степанович Степанков / НАН

- України, Ін-т історії України. – Київ : видавничий дім «Альтернативи», 1999. – 352 с. – (Україна крізь віки : [у 15 т.]. Т. 7).
24. Jacoby D. Foreigners and the Urban Economy in Thessalonike, ca. 1150–ca. 1450 / D. Jacoby // *Dumbarton Oaks Papers*, 57. – 2003. – P. 85-132.
25. Paranko R. Standards of Living, Order, and Prestige: Public Facilities in Early Fifteenth-Century Lviv (Lemberg) [Електронний ресурс] / Rostyslav Paranko // *Medium Aevum Quotidianum*. – №.42. – 2000. – Режим доступу : <http://deremilitari.org/2014/06/standards-of-living-order-and-prestige-public-facilities-in-early-fifteenth-century-lviv-lemberg/> (30.01.2015)
26. Γρηγορόβιος Φ. Ιστορία της πολέος Αθηνών / Φερδινάνδος Γρηγορόβιος. – Αθήναι, 1904. – 575+813+426 σ.

Додаток Г-1. Пам'ятка науковому керівникові

Науковий керівник посідає важливе місце у процесі підготовки випускної роботи студента. З одного боку він визначає напрямок дослідження свого підопічного. З другого – має спрямовувати зусилля науковця-початківця до активного творчого пошуку, наслідком якого має бути створення цілісного твору, в якому наявні самостійні висновки молодого дослідника.

Науковий керівник має приділяти увагу ознайомленню студента з методикою роботи над курсовою та дипломною роботою, використанню студентом сучасних методологічних підходів. Також слід надавати необхідну допомогу студенту в процесі опрацювання ним джерел та при проведенні аналізу історіографії. Важливе значення для успішного завершення роботи має спільна розробка її структури.

Рекомендуємо науковим керівникам стежити за тематикою випускних робіт. Неприпустима тотожність у назвах бакалаврських та магістерських робіт. Крім змісту має бути різниця і у формулюванні між випускною роботою майбутнього спеціаліста (магістра) та дипломною роботою бакалавра, що має свідчити про подальшу розробку обраної проблеми. Бажано уникати констатуючих тем, що не вказують на обрану проблему та тем надто загальних, очевидно «не підйомних» у межах студентської роботи.

Науковий керівник має проконтролювати відповідність до вимог й оформлення завершеного твору. Зокрема треба прагнути до того, щоб студент дотримувався визначеного обсягу твору, з одного боку, уникаючи повторів задля його збільшення, а з другого – скорочуючи суто описові фрагменти, що невиправдано призводять до його перевищення.

Технічне виконання роботи має відповідати висунутим вимогам. Науковий керівник не може рекомендувати роботу для розгляду на кафедрі, а кафедра – до представлення її рецензенту, якщо робота є у рукописному

вигляді або з наявністю великої кількості граматичних, друкарських помилок чи технічних недоречностей, і несе персональну відповідальність за це.

Під час захисту дипломної роботи науковий керівник має бути обов'язково присутнім і з'являтися на процедуру захисту заздалегідь. У разі об'єктивних обставин, що перешкоджають цьому, необхідно поставити до відома голову екзаменаційної комісії як мінімум до початку роботи засідання того дня, в який має відбуватись захист. Науковий керівник має допомогти студенту підготуватись до виступу перед екзаменаційною комісією.

У своєму відзиві науковий керівник має уникати просторікування, переповідаючи відповідні фрагменти вступної частини студентської роботи, і не дублювати виступ студента під час захисту. Головна мета відзиву наукового керівника – охарактеризувати здобутки (чи недоліки) студента під час написання дипломної роботи: уміння збирати інформацію та аналізувати її, робити історіографічний та джерелознавчий аналіз, вказати на прогрес (чи регрес) в дослідженні проблеми, на самостійний характер дослідницької діяльності студента тощо. Поширеною помилкою є намагання наукового керівника у своєму виступі відповісти на поставлені присутніми запитання чи висловлені зауваження на адресу студента.

Додаток Г-2. Пам'ятка рецензентові

Рецензент має дати об'єктивну характеристику роботі, з вказівками на її позитивні якості та недоліки. Виступ рецензента під час процедури захисту є обов'язковим. Тому він повинен з'являтися на засідання екзаменаційної комісії заздалегідь. У разі об'єктивних обставин, що перешкоджають цьому, необхідно поставити до відома голову екзаменаційної комісії як мінімум до початку роботи засідання того дня, в який має захищатись рецензована робота. За дорученням голови один з членів комісії або завідувач відповідної кафедри має зачитати рецензію. Рецензія має бути надрукована.

Від ретельності рецензії, аргументованості і повноти висновків рецензента значною мірою залежить оцінка випускної роботи екзаменаційною комісією. Критичний підхід до випускної роботи – одна з необхідних ознак повноцінної рецензії, обов'язкова умова конструктивної дискусії під час захисту. Оцінка обґрунтованості наукових положень випускної роботи, їхньої достовірності й новизни повинна при цьому бути об'єктивною та відбивати як позитивні, так і негативні сторони праці, зокрема рецензент має наголосити на ключових проблемах, звернути увагу на висновки й твердження, що викликають сумніви й можуть слугувати підґрунтям дискусії під час захисту. У відзиві рецензент повинен оцінити зміст роботи, її завершеність у цілому й викласти зауваження щодо її змістової частини, рівня вирішення завдань, досягнення мети та оформлення.

Під час виступу на захисті випускної роботи рецензент викладає повністю зміст своєї рецензії, в якій проводиться аналіз всіх структурних частин роботи, підходи студента до проведення дослідження, здійснений в роботі аналіз джерел та історіографії, досягнуті результати тощо. Після цього рецензент публічно оголошує власну оцінку.

Додаток Д. Критерії оцінювання дипломної роботи

Критерії оцінювання	Рейтинг. бал за 100-бал. шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	Оцінка за нац. шкалою
<ul style="list-style-type: none"> - роботу виконано самостійно, зміст повністю відповідає назві, поставленій меті і завданням; - робота оформлена з дотриманням усіх вимог і написана грамотно; - роботу захищено на “відмінно”. 	90-100	A	Відмінно
<ul style="list-style-type: none"> - роботу виконано самостійно, зміст відповідає назві, завдання виконані, мета досягнута; - робота оформлена з дотриманням усіх вимог, але містить незначні недоліки, зокрема, мовні та стилістичні; - роботу захищено на “добре”. 	85-89	B	Добре
<ul style="list-style-type: none"> - роботу виконано самостійно, зміст загалом відповідає назві, завдання у цілому виконані, мета досягнута; - в оформленні роботи є недоліки, у тому числі мовні та стилістичні; - роботу захищено на “добре”. 	75-84	C	
<ul style="list-style-type: none"> - роботу виконано самостійно, але зміст розкрито недостатньо, завдання виконані частково, що позначилося на повноті досягнення мети; - недостатня кількість джерел та наукових робіт для розкриття теми; - в оформленні роботи є недоліки, мовні помилки; - роботу захищено на “задовільно”. 	70-74	D	Задовільно
<ul style="list-style-type: none"> - роботу виконано в основному самостійно, зміст розкрито недостатньо, завдання виконані частково, мету досягнуто лише частково; - недостатня кількість історичних джерел і застарілість бібліографії; - в оформленні роботи є недоліки, мовні помилки, суттєві порушення вимог до стилю викладення матеріалу; - роботу захищено на “задовільно”. 	60-69	E	
<ul style="list-style-type: none"> - роботу списано або зміст не розкрито, студент не вміє користуватися науковим апаратом; - недостатня кількість історичних джерел і застарілість бібліографії; - роботу оформлено без дотримання вимог, велика кількість мовних помилок; - роботу захищено на “незадовільно”. 	35-59	FX	Незадовільно
<ul style="list-style-type: none"> - робота не відповідає вимогам. 	0-34	F	